LE VENDITE ALL'IMBARCO: NEL DIRITTO E NELLA PRASSI DEL COMMERCIO INTERNAZIONALE (KUPOPRODAJE UZ UKRCAJ – U PRAVU I PRAKSI MEĐUNARODNE TRGOVINE)

Daniele Casciano
Pacini Editore Srl, Pisa, 2025., xiii + 505 str.

Daniele Casciano, izvanredni profesor transportnog prava na Odjelu za pravne znanosti Sveučilišta u Udinama (Italija) i odvjetnik u odvjetničkom uredu Antonini u Trstu, autor je knjige *Le vendite all'imbarco: nel diritto e nella prassi del commercio internazionale* (Kupoprodaje uz ukrcaj – u pravu i praksi međunarodne trgovine). Knjigu je 2025. godine objavila izdavačka kuća Pacini Editore u sklopu biblioteke *L'Osservatorio di Diritto dei Trasporti (Opservatorij za transportno pravo)*, koja je posvećena unapređenju proučavanja, istraživanja i praktične primjene transportnog prava za akademsku zajednicu, ali i za profesionalne krugove vezane uz pomorstvo i međunarodnu trgovinu.

Knjiga započinje uvodnim pregledom nakon kojeg slijedi osam sveobuhvatnih poglavlja. Autor sustavno obrađuje izvore materijalnog prava koji uređuju međunarodnu kupoprodaju, strukturu ugovora o kupoprodaji u međunarodnoj trgovini, standardne ugovorne klauzule (s naglaskom na *Incoterms*) te temeljne značajke prodaje uz ukrcaj. Osobita je pažnja posvećena standardnim FOB i CIF ugovorima, kao i temeljnim pravnim doktrinama koje uređuju prijelaz rizika i prijenos vlasništva.

U uvodnom poglavlju autor opisuje povijesnu vezu pomorskog prava i međunarodne pomorske trgovine koja je u početku bila vrlo bliska, ali se s razvojem pomorske plovidbe i tehnologije postupno udaljavala. Pomorsko pravo, koje je isprva, ustvari, bilo pravo pomorske trgovine, postupno se izdvojilo u samostalnu sveobuhvatnu granu prava usredotočenu prvenstveno na gospodarsko iskorištavanje brodova i na osobu brodara. Riječ je o središnjem gospodarskom subjektu čijim se pravnim položajem, tipičnim ugovornim i izvanugovornim odnosima, pravima, obvezama i odgovornošću ova grana prava poglavito bavi. Autor ovaj proces evolucije pomorskog prava slikovito opisuje kroz prizmu njegove nacionalne kodifikacije u Italiji. Ipak, funkcionalna veza međunarodne trgovine i pomorstva prirodno je neraskidiva pa je tako i pomorsko pravo, napose onaj njegov dio koji se bavi prijevozom stvari morem, nužno povezano s međunarodnim trgovačkim pravom. Preciznije, ugovor o pomorskom prijevozu

funkcionalno je blisko vezan uz ugovor o kupoprodaji, a ta je veza, kako navodi autor, recipročna. Autor, nadalje, razlaže posebnosti pomorske kupoprodaje u odnosu na opća obilježja kupoprodaje robe koja se prevozi. Zatim elaborira definiciju pojma kupoprodaje uz ukrcaj koja se najčešće javlja u obliku međunarodnih trgovačkih pravila *Incoterms* namijenjenih pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim plovnim putovima, a to su pariteti FOB (Franko brod), CIF (Cijena, osiguranje i vozarina) i CFR (Cijena i vozarina) kod kojih rizik s prodavatelja na kupca prelazi u trenutku kad je roba ukrcana na brod u otpremnoj luci. Analizirajući karakteristike ugovora o međunarodnoj kupoprodaji robe uz ukrcaj, autor razmatra pitanja sklapanja tog ugovora i njegove interpretacije ovisno upravo o međunarodnom karakteru tog ugovora. Nadalje, sagledava strukturu i sadržaj takva ugovora o kupoprodaji i njegov odnos s drugim ugovornim shemama funkcionalno povezanim uz njegovo izvršenje, a to su ugovor o prijevozu robe morem, ugovor o osiguranju robe u prijevozu i ugovor o dokumentarnom akreditivu. Ujedno ističe središnju ulogu ugovorne dokumentacije, osobito prijevoznih isprava, što predstavlja bitan kvalifikacijski element ugovora o međunarodnoj kupoprodaji robe.

Slijedi poglavlje posvećeno izvorima materijalnog prava za ugovor o međunarodnoj kupoprodaji robe, naročito nacionalnim pozitivnopravnim propisima, zatim izvorima uniformnog međunarodnog prava te relevantnom autonomnom pravu. U prvom se poglavlju prikazuje talijansko nacionalno materijalnopravno uređenje predmetnih ugovora o kupoprodaji (odredbe Građanskog zakonika o ugovorima o kupoprodaji) te se pojašnjavaju opseg i opća načela Bečke konvencije o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (CISG) iz 1980. godine. Razmatra se i istaknuta uloga trgovačkih običaja u ovom području, analizira se njihova važnost u talijanskom i međunarodnom pravu te se govori o radu Međunarodne trgovačke komore na njihovu prikupljanju i kodificiranju. U ovom se dijelu knjige autor bavi i složenim pitanjem utvrđivanja tzv. *lex mercatoria* kao posebnog izvora regulacije međunarodnih trgovačkih odnosa te ispituje moguću ulogu UNIDROIT načela međunarodnih trgovačkih ugovora kao skupa neobvezujućih pravila i načela radi harmonizacije ugovornog prava u međunarodnoj trgovini.

U drugom poglavlju autor analizira važnu ulogu autonomnog prava u reguliranju ugovora o međunarodnoj kupoprodaji. Razmatra odnos između individualne ugovorne autonomije koja se očituje u *ad hoc* izradi specifičnih klauzula i ugovora te široko primjenjivog autonomnog prava koje karakterizira razvoj standardnih ugovornih formulara i klauzula. Autor ističe bitnu ulogu standardizacije autonomnog prava u međunarodnoj trgovini za nesmetano i brzo odvijanje trgovinskih transakcija te pravnu sigurnost. Prikazuje pojavne oblike standardiziranog

ugovaranja u međunarodnoj trgovini, uključujući opće uvjete ugovora i ugovorne obrasce, zatim modele ugovora i standardne klauzule u redakciji međuvladinih tijela (npr. Međunarodni trgovinski centar – ITC i Ekonomska komisija Ujedinjenih naroda za Europu – UNECE). Zatim se usredotočuje na pojedina glavna pitanja koja međunarodni trgovački ugovori postavljaju zbog svojih specifičnih karakteristika, osobito kad je riječ o njihovu sastavljanju i sklapanju, tumačenju te načelu dobre vjere u ugovaranju i izvršavanju ugovora.

U trećem se poglavlju prelazi na ispitivanje glavnog autonomnog izvora prava za standardizaciju međunarodne kupoprodaje, a to su pravila *Incoterms* Međunarodne trgovačke komore (ICC). Autor opisuje njihov povijesni razvoj, a zatim se usredotočuje na najnovije izdanje *Incoterms* 2020. Prikazuje njihov opseg primjene i bitan sadržaj različitih vrsta kodificiranih klauzula. U svojim razmatranjima iznosi kritički osvrt na interpretaciju klauzula *Incoterms* koju je usvojila talijanska sudska praksa, a koja je tradicionalno zanemarivala njihov utjecaj na raspodjelu rizika između prodavatelja i kupca, degradirajući ih na puke klauzule o raspodjeli troškova. Autor također iznosi i kratak usporedni osvrt na druge primjere kodificiranja trgovačkih termina i pravila, uključujući posebno Revidirane američke definicije u vanjskoj trgovini (RAFTD) i *Intraterms*.

U četvrtom se poglavlju analiziraju zajednički aspekti i ključne karakteristike klauzula FOB i CIF kao arhetipskih trgovačkih termina kupoprodaje uz ukrcaj. Analiza osobito uključuje fizičku predaju robe putem njezina ukrcaja na brod, raspodjelu rizika, predaju isprava koja nadopunjuje fizičku predaju, važnost sklapanja ugovora o pomorskom prijevozu, međuovisnost obveza svih ugovornih strana, prirodu rokova za izvršenje ugovornih obveza koja uvelike ovisi o brzini koju zahtijeva ova vrsta trgovačkog pravnog posla, raspodjelu troškova između ugovornih stranaka, pitanja povezana s uvođenjem varijacija standardnih klauzula te sankcije za neispunjenje na strani kupca i na strani prodavatelja.

Peto i šesto poglavlje u knjizi bave se detaljnom analizom sadržaja klauzula FOB i CIF, dijeleći isti pristup, usredotočujući se na tri ključna aspekta: definiranje bitnih karakteristika klauzule FOB (uključujući i tipične varijacije iz poslovne prakse – FOB izravno, FOB klasično i FOB s dodatnim uslugama) i klauzule CIF, pregled obveza prodavatelja i pregled obveza kupca. U tom kontekstu, autor pažnju posvećuje anglosaksonskoj sudskoj praksi koja je najdetaljnije interpretirala ovakve ugovore o kupoprodaji, kao i odredbe sadržane u pravilima *Incoterms* 2020.

Sedmo se poglavlje bavi pitanjem raspodjele rizika kod kupoprodaje FOB i CIF. Temeljno obilježje ovih klauzula, široko priznato u praksi, zapravo je ugovorno reguliranje raspodjele rizika povezanog s nastankom gubitka ili oštećenja

robe tijekom prijevoza. Taj rizik po ovim klauzulama prelazi na kupca nakon ukrcaja na brod, neovisno o prijenosu vlasništva. Međutim, kako navodi autor, takva je struktura u suprotnosti s načelom *res perit domino* koje je osnova talijanskog ugovornog prava i odredaba talijanskog građanskog zakonika o kupoprodaji. Stoga autor ispituje je li riječ o kogentnom načelu nacionalnog prava ili je to pitanje podložno ugovornoj autonomiji te, u potonjem slučaju, koji je učinak klauzula FOB i CIF i njihovih odredbi o raspodjeli rizika kada je za ugovor o kupoprodaji mjerodavno talijansko pravo. Autor analizira i praktične posljedice povezane s odgovarajućom ugovornom raspodjelom rizika, uključujući i pitanje aktivne legitimacije za naknadu štete protiv prijevoznika, kao i zahtjeva za naknadu štete iz osiguranja robe u prijevozu.

Naposljetku, osmo se poglavlje bavi prijenosom vlasništva nad robom. Autor ističe kako ovo pitanje nije uvijek detaljno istraženo u studijama koje se bave kupoprodajom po paritetima FOB i CIF jer te klauzule primarno uređuju pitanja koja se tiču raspodjele obveza i troškova ugovornih strana te raspodjele rizika. Kako navodi autor, to je u skladu s bitno spekulativnom prirodom međunarodnih trgovačkih transakcija u sklopu kojih su stranke više zainteresirane za pregovore o raspodjeli obveza i troškova nego za odnose vlasništva ili posjeda nad robom koji često ostaju u drugom planu. Ipak, važno je pitanje vlasništva nad robom u kontekstu međunarodne kupoprodaje, osobito u odnosima kupca i trećih strana. Primjerice, sporovi oko vlasništva mogu nastati u slučajevima kad je prodavatelj istu robu prodao više puta raznim kupcima, zatim je bitno pitanje vlasništva u odnosu na mogućnost uklanjanja robe iz stečajne ili likvidacijske mase prodavatelja ili kupca, kao i u odnosu na legitimnost pokretanja izvanugovorne tužbe za naknadu štete protiv prijevoznika te u odnosu na naknadu štete od osiguratelja robe u prijevozu. Autor se u tom kontekstu bavi i posebnom problematikom vezanom uz međunarodnu kupoprodaju robe koja se prevozi brodom u rasutom stanju te je nužno pomiješana s drugom robom iste vrste, namijenjenom različitim kupcima.

Rad je temeljito potkrijepljen opsežnim znanstvenim aparatom, uključujući ukupno 989 fusnota koje navode ključnu talijansku i komparativnu sudsku praksu, pravnu doktrinu i detaljne analitičke komentare. Sveobuhvatna bibliografija na kraju knjige sadržava 582 jedinice talijanske i međunarodne pravne literature, uključujući osobito monografije, uredničke knjige i recenzirane znanstvene radove. Knjiga je napisana na talijanskom jeziku.

Cascianova monografija predstavlja vrijedan i visokokvalitetan doprinos pravnoj literaturi. Autor u njoj jasno i logički precizno obrađuje složenu pravnu tematiku koja primarno pripada području međunarodnog trgovačkog prava, ali je iznimno važna u kontekstu pomorskog i općeprometnog prava te se nužno

mora promatrati i proučavati s oba gledišta. Ovo djelo napisano na talijanskom jeziku zasigurno će služiti kao važan i koristan izvor za studente, znanstvenike, pravne stručnjake i specijaliste u području međunarodne trgovine i pomorstva.

Naslovna izv. prof. dr. sc. Adriana Vincenca Padovan, znanstvena savjetnica
Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Summary:

LE VENDITE ALL'IMBARCO: NEL DIRITTO E NELLA PRASSI DEL COMMERCIO INTERNAZIONALE

Daniele Casciano
Pacini Editore Srl, Pisa, 2025, xiii + 505 pages

Daniele Casciano, Associate Professor of Transport Law at the Department of Legal Sciences of the University of Udine (Italy), is the author of Le vendite all'imbarco: nel diritto e nella prassi del commercio internazionale (Sales on Shipment in International Trade Law and Practice). *Published in 2025 by Pacini Editore, the volume is part of the book series* L'Osservatorio di Diritto dei Trasporti (The Transport Law Observatory)*, which is dedicated to advancing the study, research, and practical application of transport law for academic and professional stakeholders alike. Written in Italian, the book opens with an introductory overview followed by eight comprehensive chapters. It systematically covers the sources of substantive law governing international sales, the structure of international trade contracts, standard contract terms (with particular focus on Incoterms), and the defining features of sales on shipment. Detailed attention is given to standard FOB and CIF contracts, as well as to the fundamental legal doctrines governing the passing of risk and the transfer of ownership. The work is rigorously supported by an extensive scholarly apparatus, including 989 footnotes citing landmark Italian and comparative case law, legal doctrine, and detailed analytical commentary. A comprehensive bibliography at the end of the volume lists 582 entries spanning Italian and international legal literature, including monographs, edited volumes, and peer-reviewed articles. Casciano's monograph provides a valuable and high-quality contribution to legal literature. By navigating the complex intersection of international trade law and transport law with clarity and logical precision, the work serves as an essential resource for students, academics, legal practitioners, and industry specialists in international trade and shipping.*